

Ірина Лук'яненко,
НаУКМА, Україна

КОНЦЕПЦІЯ ДОКТОРСЬКОЇ ПРОГРАМИ З ФІНАНСІВ В УНІВЕРСИТЕТІ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

У процесі формування спільного освітнього простору в Європі з єдиними вимогами, критеріями і стандартами перед вищими навчальними закладами України стоїть завдання побудови і посилення інтелектуальної, культурної, соціальної й технічної бази. Цей інтегрований процес, що заснувався під егідою Болонської декларації, спрямований на впровадження загальноєвропейських норм в освіті і науці та поширення національних культурних і науково-технічних надбань у європейських країнах. Вищі навчальні заклади (ВНЗ) в Україні відповідно до принципів Болонського процесу повинні мати право формувати власну стратегію, вибирати свої пріоритети в навчанні та впровадженні наукових досліджень, витрачати свої ресурси та встановлювати свої критерії для підготовки сучасних виспрофесійних фахівців, створювати нові моделі навчання на різних рівнях освіти, започатковувати пілотні проекти розбудови PhD програм в різних професійних напрямках.

Ідея створення PhD програми з фінансів європейського рівня в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» відповідає всім вимогам сьогодення. Дійсно, сучасна фінансова наука все більше потребує фахівців-аналітиків високого рівня, які б досконало володіли економічною та фінансовою теорією, могли б комплексно аналізувати макроекономічну та фінансову політику держави, застосовуючи сучасний математичний інструментарій, були б природньо інтегровані в світовий інформаційний та дослідницький простір.

Всебічне формування таких науковців-дослідників – мета розбудови третього освітньо-професійного рівня зі спеціальності «Фінанси», а саме пілотної PhD програми. Програма зорієнтована на підготовку фахівців, які здатні розв'язувати нестандартні завдання, приймати оп-

тимальні рішення в нетипових умовах, генерувати оригінальні та плідні для суспільства ідеї, креативно мислити і діяти. Девіз програми – «Вчимося, досліджуючи» (Learning by Research).

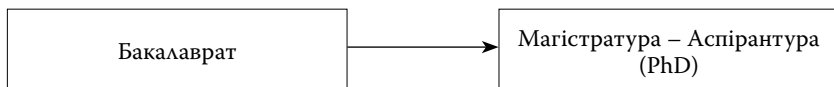
Зауважимо, що більшість принципів освіти, проголошені Болонською декларацією, була фундаментальною основою існування Києво-Могилянської Академії: право формувати свою стратегію, вибирати пріоритети в навчанні та впровадженні наукових досліджень, витрачати свої ресурси, розширювати інформаційне середовище, профілювати власні програми і визначати свої критерії для прийому професорів і студентів, орієнтуючись не на конкретні робочі місця, а на ринок загалом.

Що нового дає Болонський процес і що стає загальноєвропейською нормою – так це зміна структури навчання. І ця зміна досить суттєва. Звичайна структура навчання у ВНЗ вибудовувалась як послідовний логічно пов'язаний перший та другий рівень освіти: бакалаврат – магістеріум, а навчання в аспірантурі зводилось до проведення наукових досліджень під керівництвом провідного фахівця в обраній аспірантом галузі та підготовці кандидатської дисертації до захисту, що в схематично зображено на рисунку 1.

Рис. 1. Узагальнена схема взаємозв'язку ступеневої підготовки фахівців ВНЗ

Сьогодні, згідно Болонського процесу, бакалаврат поступово втрачає престижність підготовки: відбувається значне укрупнення дисциплін одного циклу, матеріал, відповідно, спрощується і стає більш оглядовим. Натомість, логічно об'єднуються магістратура та аспірантура (рис. 2), оскільки саме їхній взаємозв'язок дає змогу вивести на новий рівень наукову складову ВНЗ, підняти престиж наукових досліджень в навчальному процесі на другому і третьому освітніх рівнях. Це насправді дає змогу перейти від навчально-наукового закладу до науково-навчального. Для забезпечення ефективності такого переходу потрібна кропітка перебудова та поступове нарощування наукового потенціалу.

Рис. 2. Узагальнена схема нової концепції взаємозв'язку ступеневої підготовки фахівців ВНЗ згідно Болонського процесу

Згідно нової концепції взаємозв'язку ступеневої підготовки фахівців пропонуємо таку організаційну структуру PhD програми з фінансів: пряме підпорядкування віце-президенту з науково-навчальних студій, який повинен також водночас бути Директором докторантської школи (PhD), що відповідатиме за підготовку фахівців другого та третього рівнів освіти; безпосередній керівник PhD та магістерської програми з фінансів (зауважимо, що в майбутньому ці функції варто розмежувати) повинен обиратись зі складу найбільш авторитетних професорів на засіданні кафедри з залученням членів Наглядової ради PhD програми та західних експертів. Наглядова Рада має формуватись з провідних фахівців-практиків, знаних вчених, представників фінансових компаній та інституцій. Для проведення спільної дослідницької роботи та формування міждисциплінарних наукових дослідницьких груп потрібно створити групу іноземних експертів з числа відомих вчених і фахівців.

Узагальнена організаційна структура PhD програми з фінансів зображена на рисунку 3.

Рис. 3. Організаційна структура PhD програми з фінансів

Вступ на PhD програму з фінансів доцільно здійснювати в три етапи. На першому етапі апліканти подають англійською мовою Пропози-

ції щодо майбутньої наукової тематики з обґрунтуванням актуальності, мети, основних завдань, методів дослідження та очікуваних результатів. Комісія фахівців, обрана кафедрою, проводить попередню експертизу Пропозицій. На другому етапі найбільш цікаві та обґрунтовані Пропозиції надсилаються на зовнішню експертизу, зокрема й іноземним експертам. Після отримання зовнішніх висновків, відбувається остаточний відбір Пропозицій та проводиться співбесіда з аплікатами. На співбесіді з залученням представників PhD програми, зовнішніх та іноземних експертів обговорюються зміст Пропозицій, мотивованість до дослідницької роботи та можливість її виконання тощо. Результатом третього етапу є остаточний відбір докторантів для підготовки з програми фінансів.

Згідно наукової тематики майбутнього дослідження докторанту програми призначається два наукових керівники: українського та зовнішнього, іноземного. Науковий керівник з української сторони може безпосередньо і не працювати в НаУКМА, але здійснювати керівництво на постійній основі. Зовнішній науковий керівник призначається з числа провідних західних вчених, визнаного фахівця з обраної докторантом тематики і виконує обов'язки консультанта. Також докторант закріплюється за певною дослідницькою групою Науково-дослідного центру, де реалізує наукові дослідження з певної тематики або гранту. Керівник дослідницької групи фактично є третім науковим консультантом роботи докторанта і відповідає за практичне впровадження результатів дослідження.

Навчання за PhD програмою з фінансів пропонується трьохрічне. На першому році докторанти повинні брати участь у дослідницьких семінарах, вибрати спеціалізовані курси, необхідні для їхньої успішної дослідницької роботи. Такі курси мають на меті дати поглиблені теоретичні та практичні знання з певних розділів фінансової теорії та математичного апарату досліджень. Серед них можна зазначити основні:

- фінансовий контролінг;
- фінансове програмування;
- фінансова економетрика;
- фінансова математика;
- державні фінанси;
- інвестиційний менеджмент.

Звичайно перелік поглиблених спеціалізованих курсів повинен уточнюватись і формуватись щорічно. За бажанням докторантів для докладного вивчення сучасних розділів економічної теорії та економетрики можуть бути запропоновані ґрунтовні курси з Макроекономіки,

Мікроекономіки та Обрані розділи з Економетрики та Дослідження операцій.

Науково-дослідницькі семінари першого року навчання спрямовані на формування у докторантів програми з фінансів навичок стислого викладу наукових ідей та досягнутих результатів, вміння робити висновки і публічно презентувати наукові результати.

Наприкінці першого року докторанти повинні скласти загальний іспит.

Упродовж другого і третього років навчання докторанти готують окремі розділи дисертації, які остаточно оформлюються наприкінці навчання в дисертаційну роботу для захисту. За два останні роки докторанти також зобов'язані відвідувати щомісячні наукові семінари та презентувати результати своїх досліджень.

Докторанти програми з фінансів повинні також стажуватися в одному з західних університетів.

Для захисту PhD дисертації створюється комісія, що складається з внутрішніх експертів – провідних професорів кафедри фінансів – і зовнішніх експертів – визнаних українських та закордонних науковців з напряму дисертаційного дослідження. Крім того, на захисті повинні бути обидва наукових керівники: український та західний консультант. Обов'язковою умовою допуску до захисту є наукова публікація в провідному західному журналі та виступ на Міжнародній конференції з теми дисертації.

Протягом роботи над науковими дослідженнями докторанти з фінансів набувають таких дослідницьких навичок:

1. Будування стратегії досліджень, визначення методів й обґрунтування практичного застосування.
2. Мозкового штурму.
3. Креативного мислення (оцінювання та генерація нових ідей).
4. Ефективного використання необхідних ресурсів.
5. Постійного удосконалення та отримання кінцевого результату.
6. Логістики і стратегічного планування (керівництво проектом).
7. Моніторингу процесу досліджень.
8. Комунікативних та міжособистісних навичок спілкування.
9. Працювати в команді за умов часових і бюджетних обмежень.

Якість навчання за PhD програмою з фінансів гарантовано забезпечується професіоналами високого класу, визнаними у світі фахівцями, як українськими, так і західними. Це вчені, які вміють створити стимулюючу атмосферу для проведення наукових досліджень та навчання, мають досвід керування науковими проектами. Більшість дослідників-

викладачів, яких плануємо залучити до участі у пілотному проєкті, навчалися і стажувалися у відомих світових науково-освітніх центрах: Гарвардському інституті міжнародного розвитку, Інституті економічного розвитку Світового Банку, тренінгових програмах Міжнародного Валютного Фонду, у Економічному інституті Болдера (США), університеті Індіана (США), Стенфордському університеті (США), у Вищій Центральній бізнес-школі Ліона (Франція), у Вільному університеті Брюсселя (Бельгія), а також в університетах та бізнес-школах Канади, Німеччини, Великобританії, Нідерландів та ін. Кафедра фінансів підтримує також зв'язки з такими західними освітніми осередками, як: Стенфордський університет (США), Берклі університет (США), Мічиганський університет (США), Центральноєвропейський університет (Угорщина), Лондонська бізнес-школа тощо.

Активна співпраця з науковими центрами західних університетів, спільна участь у проєктах уможливить створення платформи для додаткових фінансових надходжень і коштів для стипендії європейського рівня докторантам програми.

Першими кроками для успішної реалізації запропонованої моделі PhD програми з фінансів у Національному університеті «Кієво-Могилянська академія», на наш погляд, повинні стати:

1. Створення концепції стратегічної перебудови наукової частини підпорядкованої віце-президенту з наукових студій, яка могла б стати основним центром для підготовки магістрів та докторантів програми.
2. Підсилення кафедральних, факультетських та міжфакультетських науково-дослідних лабораторій, які підпорядковані науковій частині.
3. Часткова фінансова підтримка штатних наукових працівників та запрошених західних дослідників у науково-дослідні лабораторії, які поступово повинні розвинутиися як центри проведення наукових досліджень докторантів.
4. Створення змішаних науково-дослідних груп, що складаються з провідних українських і західних вчених, а також докторантів програми, за пріоритетними науковими напрямками. До роботи такої групи можуть бути залучені і маїстри зі спеціальності «Фінанси». Поступове перетворення таких наукових груп на основні осередки підготовки дисертаційних робіт.
6. Розробка, підтримка та поповнення баз статистичних даних, необхідних для успішного виконання науково-дослідних проєктів.
7. Постійне підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу PhD програм, стажування в західних університетах і науково-дослідних лабораторіях.

8. Поступова передача адміністративних функцій факультетам, концентрація основної науково-навчальної підготовки в науково-дослідних лабораторіях.

Пріоритетними напрямками досліджень у рамках PhD програми з фінансів повинні стати: розробка наукових підходів до аналізу фінансово-економічної політики держави на макро- та мікроекономічних рівнях; оцінка бюджетної і кредитно-грошової політики; дослідження в сфері фінансового менеджменту; міжнародних фінансів; фінансового контролінгу, корпоративних фінансів, інвестиційної політики й аналізу портфеля, розробка сучасного інструментарію аналізу макрофінансової програми України та моделювання наслідків прийняття окремих тактичних і стратегічних рішень, розробка наукових основ дослідження ефективності місцевого самоврядування та складання бюджетів місцевих органів влади; розробка наукових основ застосування сучасних економіко-математичних методів в галузі страхування та інвестування, розробка макроеконометричних моделей України різного рівня агрегації на основі нових підходів та науково-теоретичних концепцій тощо.